

KONRAD RUZIK

OBLICZA

LENINIZMU

Oblicza leninizmu

Konrad Ruzik

Oblicza leninizmu

**Promohistoria
(Histmag.org)
Warszawa 2021**

[Kup książkę](#)

Redakcja: Piotr Bejrowski
Korekta: Anna Smutkiewicz

Skład i łamanie: Tomasz Kiełkowski
Projekt okładki: Tomasz Kiełkowski

Na okładce wykorzystano fragment plakatu propagandowego z okresu wojny polsko-bolszewickiej (domena publiczna).

Wszystkie ilustracje zamieszczone w e-booku znajdują się w domenie publicznej bądź na wolnej licencji.

ISBN: 978-83-65156-51-8

All rights reserved.
Copyright © 2021 by
PROMOHISTORIA Michał Świgoń
Warszawa 2021

e-mail: redakcja@histmag.org
www: <https://histmag.org>

Wydanie elektroniczne. Jeśli posiadasz ten egzemplarz z naruszeniem praw autorskich, zachęcamy: kup oryginalny e-book i wesprzyj jego twórców.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Włodzimierz Lenin. Życie i działalność do rewolucji lutowej	11
Rewolucja lutowa 1917 roku. O krok od demokracji	25
Rewolucja październikowa. Narodziny komunistycznego totalitaryzmu	37
Czeka i „czerwony terror”. Komunistyczne ludobójstwo	49
Lenin i religia. Brutalna ateizacja w ZSRS	63
Komunizm wojenny w Rosji Sowieckiej w latach 1918–1921	71
Nowa Polityka Ekonomiczna. Liberalizacja systemu sowieckiego?	83
Polityka narodowościowa Lenina	95

Droga do władzy Józefa Stalina	109
Zakończenie	119
Bibliografia	127

Wstęp

Dwudziestowieczny totalitaryzm komunistyczny jest zjawiskiem ciekawym z wielu względów. Najważniejszym z nich jest jego rozciągłość czasowa. Podczas gdy faszystowski reżim we Włoszech trwał 23 lata (1922–1945), a nazistowski w Niemczech – 12 lat (1933–1945), to reżim sowiecki utrzymał się aż przez 74 lata (1917–1991), a w Chinach trwa od 1949 roku aż do dziś. Z tej przyczyny badanie komunizmu koniecznie zasługuje na wpisanie na listę priorytetów historyków zajmujących się minionym stuleciem. W tym kontekście kluczowe jest znaczenie okresu rządów Włodzimierza (Władimira) Lenina – najpierw w Rosji Sowieckiej, a od 1922 roku w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) – gdyż to właśnie w tym czasie powstały fundamenty totalitaryzmu, które następnie Józef Stalin, Mao Tse-tung i inni dyktatorzy rozwijali i dostosowywali do realiów rządzonych przez siebie państw.

Na ten temat napisano dużo dobrych książek, przetłumaczonych również na język polski. Za najważniejsze należy uznać

syntezy rewolucji rosyjskiej autorstwa Richarda Pipesa: *Rewolucja rosyjska* i *Rosja bolszewików* oraz Orlando Figesa *Tragedia narodów. Rewolucja rosyjska 1891–1924*. Wymienieni autorzy wydali swoje dzieła w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, zatem już po upadku komunizmu i ZSRR. Dzięki temu ich prace zostały oparte na solidnej bazie źródłowej, co stało się możliwe dzięki szerokiemu otwarciu archiwów sowieckich w czasach pierestrojki Michaiła Gorbaczowa (1985–1991) i za rządów Borysa Jelcyna (1991–1999). Obie publikacje oceniają rewolucję rosyjską i rządy Lenina z różnych perspektyw. Pipes jest bardziej surowy niż Figes dla wodza rewolucji i jego współpracowników, jednak co do meritum obaj są zgodni: najbardziej negatywne aspekty sowieckiej rzeczywistości – na czele z masowym ludobójczym terrorem w stosunku do rzesz społeczeństwa oraz niszczeniem gospodarki państwa sowieckiego – rozpoczęły się w momencie przejścia władzy przez bolszewików w 1917 roku, a nie dopiero w czasach stalinowskich. Z tych dwóch autorów bliższy jest mi Pipes, który poddał ideologię bolszewicką głębszej analizie. Są jednak kwestie, w których przyznaję rację temu drugiemu. Pipes twierdzi, że początkiem rewolucji rosyjskiej były zamieszki na rosyjskich uniwersytetach w 1899 roku, z kolei Figes – moim zdaniem słusznie – doszukuje się przyczyn w klęsce głodu, która nawiedziła Imperium Rosyjskie w latach 1891–1892 i skierowała znaczną część inteligencji w stronę radykalnego marksizmu. Nie wchodząc w dalsze rozważania na temat różnic dzielących obu autorów, sądzę, że każdy zainteresowany „obliczami leninizmu” powinien zapoznać się z dziełami obu sowietologów, gdyż w wielu punktach mają odmienne zdania i dzięki temu się uzupełniają.

Kolejnym ważnym autorem jest Dimitrij Wołkogonow, historyk rosyjski, który także w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku wydał biografie Lwa Trockiego i Lenina. Dzięki piastowaniu w tym czasie funkcji doradcy prezydenta Jelcyna miał dostęp do wielu nieznanych wcześniej materiałów archiwalnych. Interesująca jest także napisana w tym samym okresie biografia Józefa Stalina pióra innego rosyjskiego historyka, Edwarda Radzińskiego,

oraz nieco późniejsza biografia Trockiego, którą stworzył Bertrand M. Patenaude. Warto na koniec wspomnieć o najnowszej biografii wodza rewolucji, autorstwa Victora Sebestyena (2017, wydanie polskie 2018).

Celem niniejszej publikacji jest ukazanie najważniejszych aspektów leninowskiego okresu w historii Rosji, a od 1922 roku – ZSRR. Wbrew dotychczasowej praktyce w pracy przyjęto, że okres ten trwał także kilka lat po śmierci Lenina i zakończył się dopiero w 1929 roku, kiedy Józef Stalin ostatecznie zwyciężył w walce o władzę. W tym samym roku dyktator doprowadził do odrzucenia Nowej Ekonomicznej Polityki (NEP). Zamiast niej narzucił gospodarkę centralnie planowaną, realizowaną w cyklu pięcioletnich planów gospodarczych, która miała na celu przede wszystkim szybką industrializację kraju i była nastawiona na przemysł ciężki. Również w 1929 roku wprowadzono politykę przymusowej kolektywizacji rolnictwa oraz wyjątkowo brutalną ateizację ludności, która – pomimo iż rozpoczęła się już w 1918 roku – to właśnie od tego momentu była prowadzona na skalę dotychczas niespotykaną.

Po przeanalizowaniu wszystkich najważniejszych cech leninizmu w zakończeniu starałem się odpowiedzieć na pytanie, na ile leninizm wynikał ze specyficznych cech kraju, w którym został wprowadzony, a na ile wywodził się z marksizmu czy też mówiąc szerzej – z ideologii lewicowej jako takiej. Podjąłem się również prób zbadania powiązań pomiędzy leninizmem a jego następcą – stalinizmem.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów. Pięć z nich opublikowano wcześniej na portalu Histmag.org, natomiast rozdziały dotyczące polityki narodowościowej Lenina oraz walki o władzę po jego śmierci zostały napisane na potrzeby niniejszego e-booka.

Kup książkę

Włodzimierz Lenin.

Życie i działalność

do rewolucji lutowej

Młodość i pierwsze zwroty w stronę radykalizmu

Lenin urodził się w Symbirsku 10 kwietnia (22 kwietnia według kalendarza gregoriańskiego) 1870 roku. Jego ojciec, Ilja Uljanow, zmarł w 1886 roku, był inspektorem oświaty w randze radcy stanu. Udało mu się uzyskać status szlachecki. Wyznawał poglądy liberalno-konserwatywne i szczerze wierzył, że kluczem do postępu w Rosji jest oświata. Był człowiekiem pracowitym: udało mu się założyć kilkaset szkół. Matka Lenina, Maria, była córką lekarza żydowskiego pochodzenia. Małżeństwo rodziców Lenina należało do szczęśliwych oraz wiernych religii prawosławnej. W 1887 roku, rok po śmierci ojca, rodzinę Uljanowów spotkała kolejna tragedia – najstarszy brat Władimira, Aleksander (ur. 1866), został skazany na śmierć za udział w spisku na życie cara Aleksandra III. Egzekucja brata wpłynęła na stan emocjonalny młodego Lenina. Choć ze wspomnień rodzinnych wynika, że braci nie łączyła silna więź, śmierć Aleksandra mocno dotknęła Władimira.

Rodzina Uljanow. Mały Władimir siedzi po prawej stronie zdjęcia

Do ukończenia gimnazjum w 1887 roku młody Władimir nie wykazywał zainteresowania polityką. Dzięki temu (mimo iż był bratem człowieka zamieszanego w spisek przeciwko carowi) przyjęto go na wydział prawa Uniwersytetu w Kazaniu. Z powodu działalności brata Lenin cieszył się na uczelni szacunkiem kolegów, wyznających radykalne lewicowe poglądy polityczne. Po pewnym czasie zdecydował się na wstąpienie do jednego z kółek Wolności Ludu (*Narodnaja Wola*), rewolucyjnego ugrupowania, na którego czele stał Łazar Bogoraz. W grudniu 1887 roku grupa została rozbita. Za udział w niej Lenina na krótko aresztowano, a następnie wydano z uniwersytetu. W trakcie śledztwa władze dowiedziały się

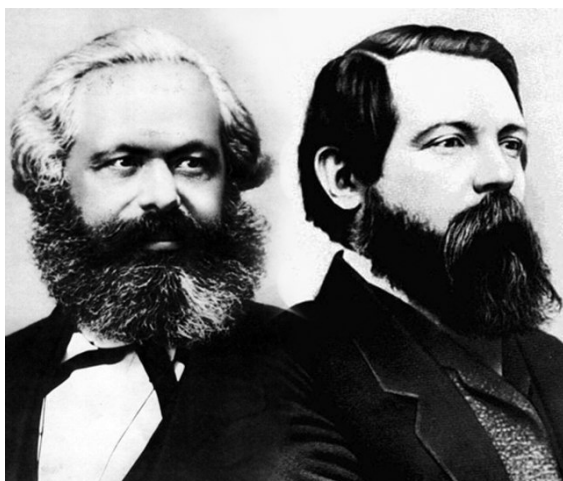
Młody Lenin około 1900 roku

o powiązaniach rodzinnych Lenina ze straconym niedawno Aleksandrem Uljanowem. Z tych dwóch powodów Lenin przez następne trzy lata nie mógł ponownie podjąć studiów – petycje jego oraz matki o ponowne przyjęcie na uczelnię za każdym razem odrzucono. Przez cały ten czas był na utrzymaniu matki, pobierającej rentę wdowią po zmarłym mężu. W tym okresie rodzina Uljanowów spotkała się z ostracyzmem ze strony wyższych sfer Symbirsk – unikano z nimi kontaktów, aby nie zwracać na siebie uwagi policji. Ostatecznie jesienią 1888 roku Lenin i jego matka przenieśli się do Kazania. Te doświadczenia wywarły wpływ na mentalność młodego Władimira – stał się radykałem, przepełnionym nienawiścią do carskiego reżimu, który uniemożliwił mu dokończenie studiów oraz wykluczył jego rodzinę z życia społecznego.

Inspiracje

Radykalizm pozostał już na stałe jedną z charakterystycznych cech osobowości Lenina. W tym okresie poświęcał dużo czasu na lekturę. Szczególne wrażenie zrobiła na nim powieść Nikołaja Czernyszewskiego (1828–1889) *Co robić?* (1862). Główny bohater Rachmietow, człowiek, który wyrzekł się wszystkich życiowych przyjemności i stał się ascetą, poddaje samego siebie bezwzględnej dyscyplinie i bezinteresownie poświęca się „sprawie ludu”. W późniejszym okresie tryb życia Lenina stał się bardzo podobny do życia głównego bohatera książki. Duży wpływ wywarło na nim także dzieło Siergieja Nieczajewa (1847–1882) *Katechizm rewolucjonisty* (1869), propagujące tezy, że rewolucjonista musi być człowiekiem całkowicie podporządkowanym rewolucji, bez życia prywatnego, gotowym „zniszczyć każdego, kto stoi mu na drodze”. Szczególnie złowieszczo brzmiał piętnasty punkt *Katechizmu...*, który zakładał, że „całe to podłe społeczeństwo powinno być podzielone na kilka kategorii. Kategoria pierwsza – bezapelacyjnie skazanych na śmierć. Niech zestawią towarzysze listę takich skazanych w kolejności ich względnej szkodliwości dla sprawy rewolucyjnej, tak aby numery wcześniejsze likwidowane były przed numerami dalszymi”. Oprócz tego należy wspomnieć także o Piotrze Tkaczowie (1844–1886). Jego pisma zaszczepiły w Leninie przekonanie, że konieczne jest stworzenie partii elitarnej, konspiracyjnej, zdyscyplinowanej i scentralizowanej, której zadaniem będzie przeprowadzenie rewolucji, ustanowienie dyktatury i rozpoczęcie budowy socjalizmu.

Wielki wpływ wywarła na niego także tradycja rewolucji francuskiej. Gruntownie zapoznał się z funkcjonowaniem stronnictwa jakobinów, jak i z zasadami terroru rewolucyjnego. Lew Trocki już w 1904 roku stwierdził, że Lenin kieruje się powiedzeniem Maksymiliana Robespierre’a: „Znam tylko dwie partie: dobrych obywateli i złych obywateli”. Skonkludował to w następujący sposób: „Ten aforyzm polityczny jest wryty w sercu Maksymiliana Lenina”. Idąc tym tokiem myślenia, każdą grupę czy

Karol Marks
i Fryderyk Engels

osobę niezgadzącą się z jego poglądami i niepoddającą się jego wpływowi traktował jako wrogów, których należało unicestwić. Tak samo jak Robespierre Lenin utożsamiał się z ludem do tego stopnia, że uważał, iż on i lud to jedno. Ślady wpływu rewolucji francuskiej na Lenina i jego ruch widać także w wielu innych kwestiach, na przykład w posługiwaniu się przez niego pojęciem „wróg ludu”, wprost zapożyczonym z okresu rządów jakobinów we Francji. Sam Lenin w czasie swoich rządów także się odwoływał do tradycji jakobińskiej.

W tym okresie życia (1887–1890) Lenin był zwolennikiem Wolności Ludu i utrzymywał bliskie kontakty z członkami tej organizacji. W 1890 roku władze carskie wreszcie pozwoliły mu dookończyć w trybie eksternistycznym przerwane studia prawnicze, co też uczynił w listopadzie 1891 roku. Powoli zaczął skłaniać się ku marksizmowi. W 1889 roku przeczytał *Kapitał* Karola Marksa (1818–1883), zaś w latach 1892–1893 zapoznał się z pismami Georgija Plechanowa (1856–1918), ówczesnego czołowego teoretyka marksizmu rosyjskiego. Jak powiedział swoim siostrom: „Zakochałem się w Marksie i Engelsie. Dosłownie się zakochałem”. Jesienią 1893 roku Lenin przeprowadził się do Petersburga i nawiązał kontakty z tamtejszymi zwolennikami marksizmu.

Latem 1895 roku wyjechał za granicę, gdzie się zetknął z Plechanowem. Na przełomie 1895 i 1896 roku, po powrocie do Rosji, został aresztowany za podżeganie do strajków i skazany na trzy lata zesłania na Syberię (1897–1900). W tym okresie zawarł małżeństwo z Nadieżdą Krupską (1869–1939), tak samo jak on działaczką rewolucyjną. Co ciekawe, ślubu udzielił im duchowny prawosławny, choć obydwójce byli zaprzysięgłymi ateistami. Nie mieli jednak wyjścia, gdyż w tamtym czasie nie istniały w Rosji małżeństwa cywilne. Ich związek okazał się trwały, choć bezdzietny. Później Lenin zaangażował się w romans z Inessą Armand (1874–1920), rosyjską komunistką francuskiego pochodzenia, ale nie doprowadził on do rozpadu jego małżeństwa, które przetrwało aż do śmierci wodza rewolucji.

W kwestii wykształcenia i obycia intelektualnego Lenin nie zachwycał. Dostyc słabo znał klasyków literatury rosyjskiej (poza Turgieniewem), nigdy nie bywał z żoną na koncertach czy w teatrze. Jego znajomość historii, poza historią rewolucji, była dostyc pobieżna. Lubił muzykę, ale tłumił w sobie to zamiłowanie, zgodnie z zasadą ascetyzmu. Jak sam wyznał: „Nie mogę słuchać muzyki, gdyż podnieca nerwy. Chce mi się gadać głupstwa i pieścić ludzi, którzy żyjąc w takim nędznym piekle, mogą tworzyć tyle piękna. Ale dziś nie wolno nikogo pieścić: odgryzą ci rękę. Trzeba rozwalać łby, bez litości rozwalać łby, nawet jeśli w teorii jest się przeciwnikiem wszelkiej przemocy”. Znajomi twierdzili, że z Leninem dało się rozmawiać jedynie o polityce, niczym innym bowiem się nie interesował i nie miał nic interesującego do powiedzenia. Nie można go zatem określić mianem człowieka wszechstronnego.

Narodziny bolszewizmu

Po powrocie z zesłania zaangażował się w działalność Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji (SDPRR), utworzonej w 1898 roku. W 1902 roku na wzór powieści Czernyszewskiego wydał broszurę pod tytułem *Co robić?*, w której apelował o utworzenie zdyscyplinowanej i scentralizowanej partii, złożonej

Georgij Plechanow

z ludzi zajmujących się wyłącznie działalnością rewolucyjną (tak zwanych „zawodowych rewolucjonistów”), poświęconych idei obalenia caratu. Odrzucał koncepcję demokracji wewnątrzpartyjnej i lansował tak zwany centralizm demokratyczny, zakładający, iż wszelkie decyzje dotyczące partii zapadałyby w gremiach wybieranych przez wszystkich członków, lecz między zebraniem owych gremiów zwierzchnicy partyjni posiadaliby nieograniczoną władzę nad działalnością partii. W tym okresie Władimir Uljanow przyjął pseudonim „Lenin” – zapożyczył go od nazwy syberyjskiej rzeki Leny. Pierwszy raz nazwał się tak w korespondencji z Plechanowem, który sam podpisywał się jako „Wołgin”. Ich pseudonimy miały nawiązywać do przeciwnych nurtów rzek i podkreślać różnicę poglądów między nimi.

Na II zjeździe SDPRR w Brukseli w lipcu 1903 roku doszło do rozłamu w partii. Powodem stał się postulat Lenina ograniczenia członkostwa tylko dla ludzi, którzy działają w jednej z partyjnych organizacji. Sprzeciwił się temu Julij Martow, postulujący przyjmowanie do partii każdego, kto uznaje jej program i jest gotów podporządkować się jej przywództwu. Ponieważ w czasie jednego z głosowań frakcja Lenina uzyskała większość, zaczął on nazywać ją „bolszewicką” (ros. *bolszinstwo* – większość), natomiast swoich

Józef Stalin w 1902 roku

przeciwników pod przewodnictwem Martowa nazwał „mniejszewikami” (ros. *menszinstwo* – mniejszość). Z mniešzewikami sympatyzował w tym okresie – do pewnego stopnia – Lew Trocki, który z ruchem bolszewickim związał się ostatecznie dopiero po rewolucji lutowej w 1917 roku. W następnych latach drogi obu frakcji coraz bardziej się oddalały, aż w końcu w 1912 roku całkowicie się rozeszły. Ostatecznie bolszewicy przyjęli pogląd

o konieczności dokonania w Rosji rewolucji i ustanowienia socjalizmu. Mienszewicy zaś – w zgodzie z zasadami wyłożonymi przez Marksa – argumentowali, że Rosja nie jest w obecnym czasie gotowa na ustroj socjalistyczny z powodu bardzo małej liczebności rosyjskiej klasy robotniczej, niezbędnej do utworzenia tego typu ustroju. Postulowali, że Rosja przez jakiś czas musi funkcjonować w systemie kapitalistycznym. Dopiero, gdy powstanie liczna klasa robotnicza, także ustroj Rosji będzie mógł stać się socjalistyczny – na drodze ewolucyjnych zmian w kapitalizmie. W walce politycznej z mienszewikami Lenin nie cofał się przed żadnymi środkami: używał wobec nich oszczerstw, pomówień, intryg i wulgarnie nastawliwego stylu polemiki.

Bolszewicy i mienszewicy nie wywarli większego wpływu na przebieg rosyjskiej rewolucji z 1905 roku. Dopiero w momencie utworzenia Piotrogrodzkiej Rady Delegatów Robotniczych (grudzień 1905 roku) mienszewicy uzyskali pewien wpływ na tę rewolucję. Bolszewicy zaczęli w tym czasie uciekać się do metod o charakterze terrorystycznym, wystarczy wspomnieć napad na transport pieniężny w Tbilisi z 1907 roku. Ta akcja miała na celu zdobycie funduszy na działalność partyjną. Kierował nią młody (wówczas dwudziestoosmioletni) działacz bolszewicki Józef Dżugaszwili pseudonim Stalin.

Warto zwrócić także uwagę na skład społeczny bolszewików i mienszewików do 1917 roku. Ci pierwsi przyciągali przeważnie chłopów (38 procent wobec 26 procent wśród mienszewików) oraz etnicznych Rosjan (78 procent wobec 34 procent wśród mienszewików). Żydzi stanowili wśród bolszewików zaledwie 10 procent członków (wśród mienszewików było ich 20 procent).

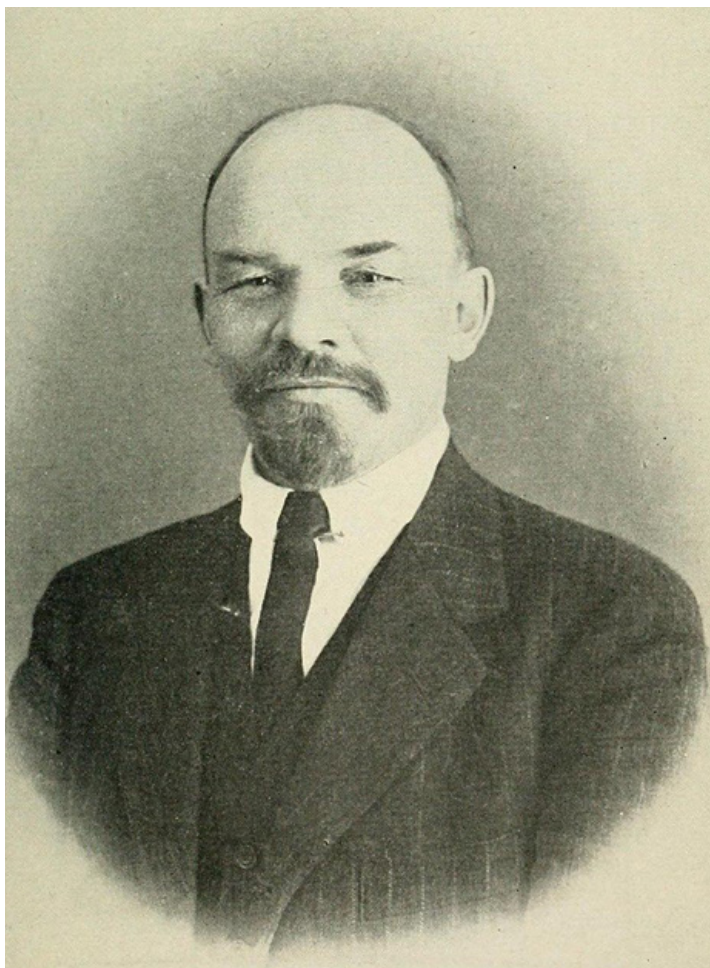
Ku rewolucji

W okresie 1905–1917 Lenin ostatecznie opracował rewolucyjny program. Wbrew dotychczasowemu pogładowi socjaldemokratów, wywodzącemu się od Marksa i Engelsa, który głosił, że chłopci (z wyjątkiem bezrolnego proletariatu wiejskiego) to „warstwa

reakcyjna” w przeciwieństwie do „postępowych” robotników. Lenin doszedł do wniosku, że chłopci są naturalnym, choć tymczasowym sojusznikiem robotników przemysłowych w dziele rewolucji. Należy zatem im obiecać przekazanie im na własność ziemi należącej do szlachty rosyjskiej (tak zwanej ziemi obszarniczej), a następnie po dokonaniu rewolucji, kiedy poparcie chłopów nie będzie już potrzebne, odebrać im całą ziemię – zarówno zdobytą przez nich na szlachcie, jak i posiadaną przez nich wcześniej – na rzecz państwa i przekazać im ją pod uprawę, wyłącznie jako użytkownikom.

W sposób równie instrumentalny podszedł do kwestii narodowościowych. Opowiedział się za głoszeniem „prawa do samostanowienia narodów” dla ludności nierosyjskiej państwa carskiego w początkowej fazie rewolucji, aby uzyskać ich poparcie w walce z ustrojem. Jednak po rewolucji „proletariackie prawo do samostanowienia miało być ważniejsze od zasady samostanowienia narodów”, co oznaczało, że narody te mają ponownie zostać zintegrowane z państwem rosyjskim przemocą. W latach 1907–1917 bolszewicy posiadali także swoją frakcję w parlamencie rosyjskim, Dumie Państwowej, na której czele w latach 1912–1914 stał Polak, Roman Malinowski. Okazał się on współpracownikiem carskiej policji politycznej, Ochrazy, za co władze sowieckie rozstrzelały go w 1918 roku. Mimo wszystko Malinowski wyświadczył ruchowi bolszewickiemu wiele ważnych przysług. Przede wszystkim w 1912 roku pomógł założyć gazetę o nazwie „Prawda” (w okresie ZSRR był to czołowy dziennik państwowy). Poza tym podczas swoich przemówień w Dumie odczytywał teksty pióra Lenina, Zinowjewa i innych przywódców bolszewickich, dzięki czemu ich poglądy stawały się powszechne w całym kraju. Zgodnie z życzeniem Lenina Malinowski zabiegał także o niedopuszczenie do zjednoczenia zwolenników Uljanowa z mieniszewikami.

W 1912 roku doszło, jak już wspomniano wcześniej, do ostatecznego rozłamu między bolszewikami a mieniszewikami. Stało się to w styczniu tego roku na konferencji praskiej, po której już nigdy nie zorganizowano wspólnego spotkania. Lenin zawłaszczył

Lenin w 1916 roku

sobie instytucję Komitetu Centralnego i powołał w jej skład jedynie bolszewików. W tym samym roku przywódca mieniszewików Julij Martow ujawnił, że Lenin przeprowadzał nieuczciwe operacje finansowe i wykorzystywał nielegalnie zdobyte w ten sposób pieniądze, aby przejąć władzę we wspólnej do tego czasu partii, czyli Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji. Na posiedzeniu Biura Międzynarodówki Socjalistycznej Geоргij Plechanow

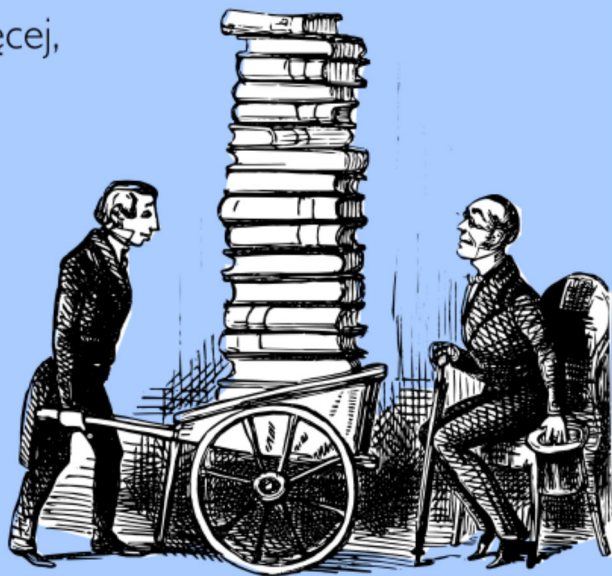
publicznie oskarżył Lenina o kradzież. Mimo rozłamu szeregowi bolszewicy i mienszewicy nadal działali wspólnie i traktowali się wzajemnie jak towarzysze.

Po wybuchu I wojny światowej Lenin zdecydował się osiąść w Szwajcarii. Opracował tam *Zadania rewolucyjnej socjaldemokracji w wojnie europejskiej*, w których zakładał, iż dla dobra rewolucji klęska Rosji w trwającej wojnie jest „najmniejszym złem”. Zaczął także głosić hasło, że dla dobra rewolucji socjalistycznej socjaliści powinni dążyć nie do zakończenia wojny, lecz do przekształcenia jej w wojny domowe w swoich krajach. Na początku kwietnia 1917 roku, po obaleniu caratu w wyniku rewolucji lutowej, Lenin powrócił do Rosji. Dalszy rozwój doktryny bolszewickiej przypada już na okres rewolucji dokonanej przez Lenina w Rosji w latach 1917–1920. W tym czasie Lenin napisał jeszcze dwa ważne dzieła: *Imperializm jako najwyższe stadium ginącego kapitalizmu* (1917) oraz *Państwo i rewolucja* (1919). W pierwszym z nich głosił, że rywalizacja między państwami kapitalistycznymi będzie trwać, dopóki nie obali ich rewolucja socjalistyczna. W drugim zaś – iż po rewolucji socjalistycznej państwo jako organizacja zacznie stopniowo obumierać, w miarę jak ludzie będą przyzwyczajając się do pokojowego współżycia między sobą, dobrowolnie i bez żadnych nakazów.

Podsumowując proces tworzenia się ideologii bolszewickiej do roku 1917, nie da się ukryć, że proces jej powstawania był niestęchanie skomplikowany. Niewątpliwie Lenin stał się „heretykiem” wobec marksizmu, ponieważ zdecydował się wbrew niemu propagować rewolucję socjalistyczną i ostatecznie jej dokonać w zacofanym chłopskim kraju, w którym robotnicy stanowili w tym okresie zaledwie kilka procent ludności, podczas gdy Marks i Engels zakładali, iż rewolucja taka ma się dokonać w państwach wysoko uprzemysłowionych, posiadających liczną klasę robotniczą. Na Lenina silny wpływ wywierali nie tylko Marks i Engels, ale także Nikołaj Czernyszewski, Siergiej Nieczajew, Piotr Takaczow i tradycja rosyjskiej „Narodnej Woli”. Trzeba jednak dodać, że nie można przyjąć założenia, że marksizm

nie miał tak naprawdę nic wspólnego z leninizmem – Marks i Engels również wzywali do obalenia przemocą istniejącego ustroju społecznego, co znalazło wyraz już w ich *Manifestie komunistycznym* z 1848 roku: „Komuniści uważają za niegodne ukrywanie swych poglądów i zamiarów. Oświadczają oni otwarcie, że cele ich mogą być osiągnięte jedynie przez obalenie przemocą całego dotychczasowego ustroju społecznego. Niechaj drżą panujące klasy przed rewolucją komunistyczną”. Także w 1848 roku w swoim piśmie *Zwycięstwo kontrrewolucji w Wiedniu* Marks stwierdził: „Jest tylko jedna droga, aby skrócić przedśmiertne męki starego społeczeństwa i skurcze porodowe nowego. Tą drogą jest rewolucyjny terror”. Marks postulował także zniesienie prywatnej własności środków produkcji, czego przecież dokonali w Związku Radzieckim Lenin i Stalin. Pierwszy – przyczyniając się do nacjonalizacji przemysłu, drugi na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku – dokonując kolektywizacji rolnictwa.

Wziąłbym więcej,
ale miałem
słaby transfer.

Kupuj świetne historyczne e-booki i wspieraj ulubiony portal.

Każdego miesiąca do sklepu Histmaga trafiają nowe, ciekawe e-booki. Dochód z ich sprzedaży wspiera działalność pierwszego polskiego portalu historycznego. Po to, by zawsze był ktoś, kto mówi, jak było. Sprawdź dostępne tytuły pod adresem <https://sklep.histmag.org>

[Kup książkę](#)